

Iedereen supporter?

Het groepsvirus in ons brein

Filip Boen

IEDEREEN SUPPORTER?

Het groepsvirus in ons brein

© 2017 – Filip Boen & Uitgeverij Vrijdag
Jodenstraat 16, 2000 Antwerpen
www.uitgeverijvrijdag.be

Vormgeving binnenwerk: theSWitch, Antwerpen

NUR 770
ISBN 978 94 6001 595 3
D/2017/11.676/371
e-boek
ISBN 978 94 6001 610 3

Niets van deze uitgave mag door middel van elektronische of andere middelen, met inbegrip van automatische informatiesystemen, worden gereproduceerd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

1	Hoe het virus mijn brein binnendrong. <i>Het begin van supporterschap</i>	7
2	Jezelf verliezen in een club. <i>Identificatie als bestendiger van het virus</i>	41
3	Ziek van het virus. <i>Hoe gaan supporters om met de lage status van hun club?</i>	77
4	Symptomen van het virus. <i>Wanneer rivaliteit de grenzen van het fatsoen overschrijdt</i>	113
5	Het virus transformeert maar overleeft. <i>Fusies en naamsveranderingen</i>	159
6	Het virus evolutionair bekeken. <i>Supporterschap als gulzige meme</i>	199
7	Hoe tem je een razende rat? <i>De hobbelige weg naar verantwoord supporterschap</i>	241
	Dankwoord	269
	Noten	271

1

Hoe het virus mijn brein binnendrong *Het begin van supporterschap*

De exacte datum heb ik moeten opzoeken: zaterdag 17 december 1977. Ik was amper zes jaar toen mijn vader me die avond voor het eerst meenam naar het Kiel voor een ‘echte’ voetbalwedstrijd in de eerste klasse. Maar 40 jaar later kan ik nog moeiteloos de bom van zintuiglijke prikkels oproepen die toen in mijn hersenen ontplofte.

Allereerst waren er de kleuren. Groen overheerste in verschillende schakeringen.

Er was het grasgroen van het speelveld, fel beschenen door de vier reusachtige lichtmasten die in elke hoek boven het stadion uittorenden. Toen kort na de aftrap de verlichting op de tribunes doofde, werd de volledige aandacht van de 9000 toeschouwers naar die grasmat gezogen.

Er was het donkergroen van de ranke rij bomen die als schildwachten achter de rechterstaantribunes oprezen. Door de wind wiegden ze zachtjes heen en weer, alsof ze het publiek wilden verwelkomen. Wanneer de spanning op het einde van latere wedstrijden ondraaglijk werd, staarde ik soms minutenlang naar hun wuivende takken en niet naar wat zich tussen de krijtlijnen afspeelde. Hun dans leidde me dan af en stelde me gerust dat er zelfs bij een tegendoelpunt nog een wereld zou blijven bestaan.

Er was het groen-zwart van het bezoekende team, Cercle Brugge. Ik koester nog steeds sympathie voor de tegenstander van die avond, wellicht omdat hun uitrusting naadloos aansloot bij de rest van de omgeving.

Tegen die veelgroenige achtergrond viel het uniform van de thuisploeg des te meer op. Donkerpaarse truitjes, spierwitte broeken en paars-wit gestreepte kousen. De pracht van dat kleurenpalet sneed mijn adem af. Bij één speler in het bijzonder kwam die outfit volledig tot zijn recht: Emmanuel Sanon, een roetzwarte Haïtiaan die in de tweede helft net vóór onze zitplaatsen aan de zijlijn de rechterflank afdweilde.

Sanon was één van de sterren geweest op het wereldkampioenschap in West-Duitsland in 1974. Daar had hij met het nietige Haïti een legendarisch doelpunt gescoord tegen de bijna onklopbaar gewaande doelman Dino Zoff van Italië. Zoff had de netten van zijn nationaal team exact 1008 minuten na elkaar – dat zijn meer dan twaalf wedstrijden op rij – schoon kunnen houden. Het jaar daarop kwam Sanon naar Antwerpen, maar dat was niet meteen een succes. Hij moest wennen aan de strikte tactische richtlijnen op het veld en aan de teruggetrokken en individualistische natuur van de Vlamingen naast het veld. Pas toen hij van aanval-ler naar flankverdediger werd omgevormd, brak ‘Manu’ ook in de Belgische competitie door. Ik herinner me niet meer of hij in die wedstrijd tegen Cercle Brugge goed speelde. Daarvoor kende ik het spelletje nog niet genoeg. Ik werd vooral betoverd door zijn visuele opvallendheid en door de elegantie en snelheid waarmee hij over het terrein raasde.

Maar er was meer dan die overweldigende kleurensensaties. Ik ontdekte ook nieuwe en spannende geuren. Zo was de lucht in de tribunes doordrongen van sigarettenwalmen. Ik zag talloze uitge-trapte exemplaren verspreid tussen de sintels onder de houten ban-ken van de zogenaamde ‘kleine’ tribune, waar mijn vader en ik toen plaatsnamen. Brandveiligheid was toen geen issue: de vuurzee

van FC Bradford in Engeland, waarbij 56 toeschouwers het leven lieten op een houten zittribune door een achteloos weggegooide brandende sigaret, vond pas acht jaar later plaats. Het vreemde is: ik had en heb nog altijd een grote afkeer van sigarettenstank en de bijbehorende rookpluimen, maar niet in een voetbalstadion. Daar hoort hun geur er voor mij bij, zoals wierook bij belangrijke plech-tigheden in een kerk.

Maar de zintuiglijke prikkel die al de andere prikkels overtrof, was het geluid bij de doelpunten. Ik hoor nog steeds de explosie van vreugde bij de volwassenen rondom mij wanneer de thuisploeg de score opent. Ik juich eerst maar half mee, want ik begrijp slechts deels wat er zich afspeelt, ook al ken ik de spelregels ondertussen. Ik ben vooral overdonderd door de heftigheid van de emoties en de plotse euforie die het stadion vult. Ik zie de ‘grote mensen’ op hetzelfde moment opspringen, elkaar omhelzen en met hun sjaals zwaaien. Enkele ogenblikken eerder zaten diezelfde mensen nog te vloeken en te tieren op de spelers van de andere én de eigen ploeg. Mijn vader staat recht en lacht breed met zijn grote sigaar in zijn mond. Hij pakt mijn schouder vast met zijn voor mij reusachtige handen.

Op dat moment leer ik dat als de bal in het juiste, witte net verdwijnt, mijn wereld plots veel mooier wordt. Ik ervaar een roes van gelukzalige verbazing. Ik kan de welwillendheid en het geluk van de mensen rondom ons zien en voel me met iedereen in het stadion verbonden. Nadat iedereen weer is gaan zitten, begint het publiek tegelijkertijd het magische woord te roepen dat nog dagenlang, eigenlijk mijn hele leven, in mijn hoofd zal nazinderen:

‘BEER-SCHOT!’

Het woord wordt een tiental keer herhaald en ritmisch aan elkaar geregen door tussendoor driemaal in de handen te klappen:

‘BEER-SCHOT!’ (klap, klap, klap)

‘BEER-SCHOT!’ (klap, klap, klap)

‘BEER-SCHOT!’ (klap, klap, klap).

Bij de vierde herhaling brul ik voluit mee. Want bij deze club wil ik horen.

De beet van de rat

Zoals voetbalanalist Jan Mulder eind jaren 80 in een door Beerschot-fans gekoesterde column schreef, straalt de naam ‘Beerschot’ een soort primaire oerkracht uit die andere clubnamen missen: ‘Beerschot is een naam die ouder is dan de geschiedenis van het voetbal zelf. Beerschot: ik zie een geheimzinnig moeras voor me en ergens zit een uil op een paal te dromen van de prehistorie. Het prairiegras rond het moeras is dood. Op de hoek is een café met een rode lamp voor het raam. Het café heet Beerschot. Achter de tap staat een Beerschot-supportster – décolleté, witte naaldhakken, netkousen -, achter haar rug: een foto van de ploeg uit het seizoen 504-505. Er was al eeuwenlang Beerschot en pas toen begonnen wakkere Belgen ballen uit Engeland te verschepen en er op het vasteland voorzichtig tegen aan te trappen.’

Ook de in 2010 overleden radio-sportjournalist en taalvirtuoos Jan Wauters getuigde van de verleiding die uit de naam en de geschiedenis van mijn club sprak: ‘Beerschot heeft, moet ik bekennen, en dat is ook zo aantrekkelijk, altijd al iets licht verdorvens over zich gehad. De tere huid van decadentie. Nu de vellen eraf vallen, voel ik dat ze toch blijven kleven. De Beerschot-ziekte is ongeneeslijk.’

De cartoonist en humorist Jeroom verklaarde de keuze voor de titel *Beerschot* voor één van zijn bekendste albums¹ in een interview als volgt: ‘Ik heb daar toch twee jaar over moeten denken. Dat album is dus eigenlijk al heel lang klaar, al is er ondertussen nieuw materiaal aan toegevoegd. Een tijdje geleden zei mijn uitgever een beetje geërgerd: pak toch gewoon iets wat je schoon vindt, waar je blij van wordt. Beerschot dus.’

En zo werd ik op die donkere decemberavond een volgend slachtoffer van het supportersvirus, en de Beerschot-variant in het bijzonder. Gelukkig besepte ik toen nog niet dat het een levenslange aandoening zou blijken die mijn toekomstige gedachten, gedragingen en gevoelens sterk zou beïnvloeden. Ik geef het toe: dit boek is deels zelfanalyse. Want hoewel ik mijn supporterschap als wetenschapper rationeel kan plaatsen en relativeren, hoop ik dit groepsvirus en de intense emoties die het nog steeds uitlokt te kunnen verklaren.

Bovenal vormt dit boek een poging om de wetenschappelijke literatuur rond supporterschap bevattelijk samen te vatten en te duiden. Ik zal hierbij ook verwijzen naar empirisch onderzoek dat ikzelf in de loop der jaren heb uitgevoerd. Het supporterschap heeft immers ook mijn professionele carrière mede gestuurd. Ik ben opgeleid als sociaalpsycholoog en koos het thema van mijn eindverhandeling én doctoraatsproefschrift op basis van mijn eigen ervaringen als Beerschot-fan. Getekend door de tragiek van de ondergang van mijn club onderzocht ik hoe mensen omgaan met de lage status van een groep waartoe ze behoren. Ik bestudeerde hun reacties in experimentele situaties en toegespitst op scenario’s waarin discriminatie optreedt op basis van afkomst. Maar ik bleef de verworven inzichten steeds ook toepassen in de sportcontext.

Ik hoop dat in het boek gaandeweg duidelijk zal worden dat de studie van het supporterschap een uitnodigende toegangspoort vormt om de menselijke aard in zijn geheel, en groepsgedrag in het bijzonder, beter te begrijpen. Het interessante van sportcontexten is immers dat in vergelijking met andere maatschappelijke domeinen (zoals de politiek, de economie, de academische wereld...), de regels en evaluatiecriteria voor succes over het algemeen minder complex zijn: in de sport krijg je immers vaker, sneller en éénduidiger feedback over winst en verlies.

Mede daardoor zijn de emotionele en gedragsmatige consequenties in sportcontexten directer en intenser. Zo kunnen we ons

gemakkelijker beelden voor de geest halen van wenende sporters of supporters dan van wenende politici of bedrijfsleiders. Wanneer een politicus voor de camera's in tranen uitbarst, is dat meteen voorpaginanieuws. Het ondermijnt immers zijn/haar imago van 'sterkhouder' en leider.

Ik wil meteen benadrukken (en zal trachten aan te tonen) dat supportersgedrag niet fundamenteel verschilt van gedragingen in andere contexten. Dezelfde onderliggende wetmatigheden blijven van kracht. De Amerikaanse journalist Eric Simons, die zelf ook op zoek ging naar de (biologische) verklaringen voor zijn supportersgedrag, verwoordt het als volgt: 'Wij, sportfanaten, zijn glorieuze expressies van al de wonderlijke rariteiten en vreemdheden van het menselijk gedrag.'²

De relatieve directheid en intensiteit maken supportersgedrag tot het ideale speelterrein voor mij als sociaalpsycholoog om de vaak onderschatte impact van de sociale omgeving op ons individuele gedrag bloot te leggen. Mede daarom maakte ik als onderzoeker later de overstap naar de sport- en bewegingspsychologie. Ik breidde mijn onderzoeksinteresses uit naar duurzame gedragsverandering, zoals hoe je mensen blijvend kan motiveren voor gezondheidsbevorderende fysieke activiteit. Maar ook daarin laat ik me graag inspireren door de inzichten verworven in mijn onderzoek naar groepsprocessen in het algemeen en supporterschap in het bijzonder.

Ik zal in dit boek voortdurend pendelen tussen mijn eigen individuele ervaringen als Beerschot-fan en de bevindingen uit de relevante wetenschappelijke literatuur. Op die manier wil ik mijn conclusies als 'objectieve' wetenschapper koppelen aan en illustreren met mijn belevenissen als ervaringsdeskundige en slachtoffer van één van de meest hardnekkige groepsvirussen op aarde: het supporterschap.

Eén jaar na mijn eerste wedstrijd tegen Cercle waren de symptomen van het Beerschot-virus volledig uitgebarsten. Daarvan

getuigt een foto van mijn eerste communie in 1978. Op die foto sta ik in mijn pas gekregen Beerschot-tenue samen met enkele neven en nichten. Zoals op een ploegfoto hurk ik op de voorste rij en sla mijn arm om de schouders van mijn neef Johan. Zijn vader was mijn oom François Van Nuffel, een hevig supporter en ex-speler van KV Mechelen. *Nonkel* Cois heeft me net voordien in de keuken van de feestzaal met roet omgetoverd tot Emmanuel Sanon. Mijn blik is doodserieus. Ik voel me meer dan Sanon. Ik ben een Kielse rat geworden, de geuzennaam van de Beerschot-fans.

Hoe wordt iemand supporter?

Wanneer andere fans mij vertellen hoe zij supporter zijn geworden, herken ik vaak elementen uit mijn eigen leven: meegenomen door een vader, overweldigd door de massa toeschouwers, door de intensiteit van de geuite emoties, door het gevoel van verbondenheid... Het blijven echter anekdotes en mogelijk zijn deze elementen niet representatief voor de meerderheid van de fans. Om een meer betrouwbaar beeld te krijgen van de individuele verschillen in supporterschap sta ik eerst even stil bij de resultaten van de schaarse studies die zijn uitgevoerd over hoe iemand fan wordt.

Fangedrag vormt een weinig lucratief en populair onderzoeksdomein. Zowat de enige psychologisch-georiënteerde onderzoeker die het grootste deel van zijn academische carrière aan fangedrag heeft gewijd, is Daniel Wann van de Murray State University in Kentucky. Wann schreef het boek *Sport fans: The psychology and social impact of spectators*.³ Hierin geeft hij een overzicht van het tot dan toe uitgevoerde empirisch onderzoek van supporterschap, grotendeels van zijn eigen hand. Wann deed zelf ook een studie waarin hij 91 universiteitsstudenten, fans van teams uit diverse sporten, expliciet vroeg naar de redenen waarom ze ooit hun favoriete team begonnen te volgen.⁴ Vijf redenen sprongen er daarbij uit.

De vaakst gerapporteerde reden is dat *één van de ouders voor het team supporterde*. Wanneer ik die reden naar mezelf terugkoppel dan was mijn vader inderdaad een bepalende factor waardoor ik Beerschot-fan werd. Toch was hij vooral een liefhebber van het Antwerpse voetbal in het algemeen, eerder dan een supporter van Beerschot. Maar mocht hij geen sympathie voor Beerschot hebben gekoesterd, dan waren we uiteraard nooit naar die wedstrijd tegen Cercle Brugge gaan kijken. En als hij niet mee had gejuicht bij de doelpunten, dan had ik wellicht niet die aangrijpende ervaring gehad die het virus toeliet om zich in mij te nestelen. Ouders zijn dus spilfiguren die de mogelijkheid scheppen dat een kind op jonge leeftijd vurig supporter wordt door het bloot te stellen aan besmettingshaarden van het virus.

Een tweede reden verwijst naar *specifieke karakteristieken van één of meerdere spelers*. Dit komt uiteraard sterk overeen met mijn eigen ervaring: de opvallende zwarte verschijning van Sanon met zijn pijlsnelle rushes langs de flanken maakten zo'n diepe indruk op die piepjonge versie van mij dat het hele team van Beerschot er iets magisch door kreeg. Zeker op jonge leeftijd hebben individuele helden een sterke impact op de kans om fan te worden van een bepaalde club. Een supervedette zoals Lionel Messi bezorgt FC Barcelona niet alleen op het veld vele triomfen; ontelbare jonge bewonderaars van over de hele wereld willen van Messi's uitzonderlijke kwaliteiten genieten en willen hem (en dus zijn team) zien winnen. Ze leven intens mee met Messi (en dus met zijn team). Dit levert FC Barcelona heel wat supporters op die de Catalaanse club ook in het post-Messi-tijdperk zal blijven koesteren.

Door de alomtegenwoordigheid van het (internationale) voetbal op televisie is de kans trouwens veel groter geworden dat kinderen een band kweken met buitenlandse teams die ze regelmatig op het scherm zien spelen. In de jaren 70 en 80 keken we dagenlang halsreikend uit naar een week waarin mogelijk één internationale voetbalwedstrijd van een Belgische club rechtstreeks zou worden

uitgezonden. Nu kan je zo goed als elke dag een wedstrijd live op het scherm bekijken, uit competities van over de hele wereld, zeker als je er extra voor wil betalen. De speciale sfeer rond een rechtstreekse verslaggeving is daardoor verdwenen, maar het stelt jongeren van nu wel in staat om hun favoriete teams uit Engeland of Spanje wekelijks van 'dichtbij' te volgen en een blijvende band te kweken.

De derde aangehaalde reden betreft *geografische verbondenheid*. Veel Amerikaanse studenten gaven aan dat ze het lokale team wilden steunen. Eigenlijk gaat het dus om het uiten van een (regionale) identiteit door middel van sport. In het ontstaan van mijn supporterschap speelde dit helemaal geen rol aangezien ik te jong was om me van een Antwerpse identiteit bewust te zijn. Bovendien woonden we in een polderdorp ten noorden van Antwerpen, op respectabele afstand van het stadion van Beerschot. Ik had ook geen affiniteit met het Kiel, de wijk waarin de club zijn thuisbasis heeft. Geografische verbondenheid vormde voor mij persoonlijk dus niet de aanleiding voor mijn supporterschap, maar dat is blijkbaar wel zo voor heel wat andere fans, althans in de Verenigde Staten.

Sommige clubs spelen hun geografische verbondenheid instrumenteel uit bij het lokken van supporters en maken er zelfs hun handelsmerk van. Zo rekruteert de Spaanse subtopper Athletic de Bilbao enkel Baskische spelers. In eigen land wil Racing Genk zich meer en meer als Limburgse ploeg profileren. Hoewel zulke strategie in specifieke, herkenbare regio's een meerwaarde kan bieden, moeten clubs zich er toch voor hoeden om te veel nadruk te leggen op een eenzijdige geografische definiëring. Door de toegenomen mobiliteit, mediatisering en globalisering in de samenleving kan een te enge invulling van wie hun typische supporters zijn, potentiële supporters afschrikken. Zo ben ik strikt genomen geen Antwerpenaar: ik ben er niet geboren en ik heb slechts aan de verre rand gewoond. Daarom voel ik me soms ongemakkelijk wanneer ik op

supportersfora hoor beweren dat Beerschot een club voor en door Antwerpenaren moet zijn.

Als vierde reden werd de *invloed van vrienden/leeftijdsgenoten* genoemd. Ook deze reden ging voor mij niet op, aangezien ik gedurende mijn hele lagereschoolcarrière de enige Beerschot-sympathisant in de klas was. Eigenlijk kende ik zo goed als geen Beerschot-supporters persoonlijk. Ik kon er amper twee aanwijzen op de speelplaats van wie ik het wist. Dat waren echter oudere jongens met wie ik weinig contact had. Het Beerschot-groepsgevoel speelde zich voor mij dus enkel langs het veld en in mijn hoofd af. Het kon zich niet uiten in andere domeinen van het leven.

Ik kan me uiteraard wel voorstellen dat voor vele fans het supporterschap van een bepaalde club het logische gevolg is van de vrienden met wie ze optrekken: samen de opbouw naar de wedstrijd meemaken, samen het team aanvuren langs het veld of voor het scherm, samen juichen om een doelpunt of treuren om een tegentreffer, en achteraf samen de hoogtepunten vieren en de dieptepunten verwerken. Collectief supporteren dankzij en met vrienden zal ongetwijfeld indirect een sterke band met de club smeden.

Enigszins verrassend stond *het succes van het team* slechts op de vijfde plaats als reden om fan te worden. Hierbij wil ik benadrukken dat Wann gebruikmaakte van zogenaamde retrospectieve zelfrapportering. Dat betekent dat hij de fans vroeg naar hun herinnering van een niet zo objectief vaststaand feit uit het verleden. Ik zal later nog aantonen dat we onszelf bij het graven naar zulke herinneringen vaak onbewust vergissen om ons levensverhaal op te poetsen. Het klinkt immers niet goed voor ons zelfbeeld om toe te geven dat we supporter van een club zijn geworden omdat die club succes had. Tegelijkertijd gaven diezelfde 91 respondenten van Wann aan dat het succes van het team wel de belangrijkste reden was waarom ze dat team bleven steunen. Bovendien rapporteerden ze ook dat gebrek aan succes de belangrijkste reden was om zich niet langer met een team te identificeren. Kortom, de ondervraagde fans toon-

den wel enig besef van het belang van het succes van hun team in het blijven supporteren voor dat team, al onderschatten ze wellicht de rol die het succes speelt bij het begin van hun supporterschap.

Uiteraard kan je je afvragen in welke mate de bevindingen van een beperkte groep Amerikaanse universiteitsstudenten te veralgemenen zijn naar andere sporten en andere culturen. Wann geeft zelf aan dat in Brits onderzoek bij voetbalfans geografische nabijheid hoger scoorde dan succes als reden om een team te blijven volgen.⁵ Als mogelijke verklaring voor deze tegenstrijdige resultaten geeft Wann aan dat in zijn studie de Amerikaanse sportfans vaak voor verafgelegen teams supporterden. Wanneer je op een grote afstand van je favoriete club woont, vormt succes wellicht een doorslaggevend argument om de geografische kloof te blijven overbruggen dan wanneer je voor een dichterbij gelegen team supportert, zoals het geval was voor de Britse fans.

Zelf heb ik meegewerkt aan een ambitieuzer onderzoek bij 4482 Belgische voetbalfans.⁶ Daarin peilde ik naar de redenen waarom ze fan van een welbepaalde club geworden waren. In onze vragenlijst werd aan de fans de volgende vraag gesteld: ‘Waarom werd je een fan van dit team?’ Ze moesten een aantal mogelijke redenen beoordelen op een schaal gaande van 1 ‘helemaal niet van toepassing’ tot 5 ‘heel erg van toepassing’.

De meest toepasselijke reden bleek ‘omdat het de club van mijn regio is’. Op de tweede plaats stond ‘door specifieke spelers van de club’ en op de derde plaats ‘omwille van een gedenkwaardige overwinning van de club’. Pas op de vierde plaats kwam ‘omdat het een familietraditie is’, op de voet gevolgd ‘door de invloed van mensen buiten de familie’. ‘De rangschikking van de club’ werd als weinig toepasselijk beoordeeld, mogelijk omdat respondenten niet altijd durven of willen toegeven dat dit sterk heeft meegeespeeld.

De resultaten van onze vragenlijst sluiten dus eerder aan bij het Britse onderzoek dan bij het onderzoek bij Amerikaanse sportfans: Vlaamse voetbalfans geven aan dat geografisch/regionale redenen

zwaarder doorwegen dan familietraditie als verklaring waarom ze fan van hun club zijn. Het gaat hier opnieuw om zelfgerapporteerde en retrospectieve redenen: dat wil zeggen dat de respondenten op basis van hun herinneringen en subjectieve inschattingen een oordeel vormden over de toepasselijkheid van elke reden. Of die redenen ook objectief de oorzaak van hun supporterschap vormden, kunnen we niet met zekerheid concluderen.

Laten we ons bovendien niet blindstaren op de onderlinge rangschikking van deze redenen. Uit de gemiddelde beoordelingen en de spreiding van de antwoorden in onze survey blijkt immers dat er geen éénduidige reden is die voor de meeste voetbalfans opgaat. Zo bedraagt de gemiddelde score op de topreden ‘omdat het de club van mijn regio is’ slechts 3.08 op de vijfpuntenschaal, met een relatief grote spreiding. Zo’n spreiding impliceert dat voor heel wat fans de topreden niet of helemaal niet opgaat.

Daarenboven zijn er heel wat fans voor wie verschillende redenen tegelijkertijd gelden. Zo blijkt uit mijn eigen supportersachtergrond dat ik meerdere redenen had om supporter te worden. Beerschot was inderdaad een club uit de regio waar ik woonde. Daardoor werd het voor mij makkelijker om een wedstrijd bij te wonen. Maar het was zeker niet dé club van mijn regio; stadsrivaal Antwerp lag veel dichterbij mijn woonplaats.

De esthetische aantrekkingskracht en snelheid van Sanon vormden daarentegen specifieke spelerskarakteristieken die mijn teamkeuze beïnvloedden. Het feit dat Beerschot mijn eerste bijgewoonde wedstrijd won, speelde ongetwijfeld ook een cruciale rol. Op die jonge leeftijd kon ik bovendien de relativiteit van een thuisoverwinning tegen Cercle Brugge nog niet vatten. Zes jaar (en een half) blijkt inderdaad relatief jong om supporter te worden. Uit ons onderzoek komt twaalf jaar naar voren als de gemiddelde leeftijd waarop Vlaamse voetbalfans beweren dat ze supporter van hun team geworden zijn.

Op jonge leeftijd lijken potentiële fans heel vatbaar voor schijnbaar oppervlakkige details. Zo viel ik voor de combinatie van de paars-witte outfit met de zwarte huidskleur van Sanon. Een gelijkaardig beïnvloeding wordt beschreven door de bekende reisschrijver Bill Bryson over zijn schoonzoon: ‘Ik was in Liverpool voor een voetbalwedstrijd: Everton vs. Manchester City. Ik kan niet beweren dat dit een belangrijke gebeurtenis voor me was, of zelfs voor mensen die het voetbal volgen, maar het betekende heel veel voor mijn schoonzoon Chris, die leeft en sterft voor Everton. Dat is een beetje vreemd aangezien hij 320 kilometer verder was opgegroeid in Somerset. Hij is een Everton-supporter geworden omdat Everton de eerste wedstrijd won die hij ooit op televisie zag en omdat hij hun blauwe outfit mooi vond (hij was toen tien jaar oud). Ik vind zoiets in ongeveer gelijke mate zowel vertederend als pathetisch.’⁷

Steven Martens, van 2011 tot 2014 secretaris-generaal van de Belgische voetbalbond, vertelde me een gelijkaardig verhaal over hoe zijn zoon Simon door toeval fan van het Engelse Arsenal werd. Simon speelde als zevenjarige een voetbalgame, maar wist aanvankelijk niet hoe hij verschillende clubteams kon selecteren. Daarom werkte hij zijn eerste competities steeds af met de club die als eerste in het alfabetische lijstje stond: Arsenal. Het bleek voldoende om een binding te creëren met dat team en ook nu nog een gepassioneerde supporter van die Londense club te zijn.

De meeste supporters werden echter door een samenspel van redenen naar hun favoriete club geduwd. Kortom, door op zoek te gaan naar dé reden waarom supporters fan van hun club zijn geworden, lopen we het risico om de realiteit te veel te vereenvoudigen. Toch lijken vier aangehaalde redenen de initiële clubkeuze sterk te bepalen, zij het vaak in onderlinge samenhang: de regionale verbondenheid met de club, een sterke familietraditie, opvallende kenmerken van bijzondere spelers en het succes van het team. Hieronder ga ik dieper in op het cruciale belang van die laatste reden voor de clubkeuze en clubtrouw.

Het virus nestelt zich diep in mij

Mijn vader ging slechts sporadisch naar thuiswedstrijden kijken, maar hij wist zijn wedstrijden er wel uit te pikken. Zo won Beerschot de drie wedstrijden die we na de match tegen Cercle bijwoonden telkens met 3 – 0: tegen Winterslag, Lierse en Lokeren. (En denk niet dat ik die tegenstanders heb moeten opzoeken.) Als beginnend Beerschot-fan leerde ik dus dat winnen normaal was, ook al omdat ik amper wat vernam over de vele nederlagen buitenshuis.

Bovendien beleefde ik in het seizoen 1978-'79 een zeer vroeg hoogtepunt in mijn supporterscarrière. Beerschot veroverde toen de Belgische voetbalbeker na een – in mijn ogen althans – heroïsch parcours waarin alle toenmalige topclubs werden verslagen. In de eerste twee rondes werden Verbroedering Geel en AA Gent uitgeschakeld. Daarna moest Standard Luik eraan geloven in de achtste finale, dankzij een doelpunt van Sanon in de verlengingen. In de kwartfinales werd Sporting Lokeren geëlimineerd, al was dat vooral te danken aan onze reusachtige Poolse doelman Jan Tomasjewski.

In de halve finale wachtte vervolgens het grote Anderlecht van de kettingrokende trainer Raymond Goethals. Anderlecht had in 1976, 1977 en 1978 drie Europacupfinales op rij gespeeld – twee gewonnen, één verloren – en was uiteraard de grote favoriet. De Brusselaars wonnen de heenwedstrijd in hun Astridpark dan ook logischerwijs met 3-1. Toch was de frustratie bij de Beerschot-fans achteraf zeer groot. Ik proef nog de woede en onmacht toen ik thuis op de radio vernam dat mijn idool Sanon bij een 0-1 voorsprong door de thuisploeg van het veld werd geschopt zonder dat de boosdoener met een kaart bestraft werd. Daarna keerden de kansen en verwierf Anderlecht alsnog een gunstige uitgangspositie.

Het Sanon-incident voedde uiteraard de verbetering van al wat Beerschot was om het vel van de beer in de terugwedstrijd zeer duur te verkopen. Ook mijn vader vond dat de ploeg onze steun had ver-

diend en zo werd ik op 6 juni 1979 blootgesteld aan een nieuw, en misschien wel bepalend, bombardement van het supportersvirus.

Tot op de dag van vandaag kan ik nog de adrenaline oproepen die me vulde toen we het paars-witte Beerschot-legioen zagen opdoemen. Bijna 20.000 toeschouwers waren afgezakt naar het volgepakte Kiel. Maar nog meer dan van hun aantal zinderde de lucht van hun fanatisme. Anders dan bij 'normale' wedstrijden waren massa's paarse en witte ballonnen opgeblazen die bij de aftrap werden losgelaten. De thuis supporters straalden een onwrikbaar geloof uit dat het wel zou lukken. Na een vroege penaltygoal van het jonge talent Juan Lozano en een flater van Anderlecht-doelman Koncilia, nochtans titularis van de Oostenrijkse nationale ploeg, stond Beerschot aan de rust 2-0 voor. Met deze stand was de thuisploeg virtueel geplaatst voor de finale door het uitdoelpunt in het Astridpark.

In de tweede helft veranderde het spelbeeld echter volledig en zette Anderlecht steeds meer druk op het Beerschot-doel. En toen brak op ongeveer tien minuten van het einde een nieuw magisch moment aan, waarvan het virus profiteerde om zich voorgoed in mijn gedachten te nestelen. De spionkop op de 'kleine tribune' begon rechts van ons traag en ritmisch 'Beer-schot' te scanderen. Die aanzet werd overgenomen door telkens een ander deel van het stadion, zodat op een bepaald moment de strijdkreet in viervoudig canon werd gescandeerd. Slechts af en toe werd de canon onderbroken door stilte en gillettjes bij een spannend standje voor het doel van de thuisploeg, of door gejuich bij een snelle uitbraak van de Mannekens, één van de traditionele bijnamen voor de Beerschotspelers. Maar telkens wanneer Anderlecht de Kielse verdedigingsgordels trachtte aan te vallen, klonk weer die bezweringsformule uit duizenden kelen om het naderend onheil af te weren:

'BEER-SCHOT!' (klap-klap-klap)

'BEER-SCHOT!' (klap-klap-klap)

'BEER-SCHOT!' (klap-klap-klap)